

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

Aan: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Van: [REDACTED], ONE-Dyas B.V.

Datum: 30 april 2024

Onderwerp: Maatregelen voor stikstofdepositiereductie op de Duinen van Schiermonnikoog i.v.m. extern salderen ten behoeve van de installatiewerkzaamheden voor N05-A

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
1.1	GOL-uitspraak.....	2
1.2	Leeswijzer	2
2	Berekende stikstofdepositie	2
2.1	Toename stikstofdepositie	2
2.2	Afname stikstofdepositie	3
2.3	Additionele afname van stikstofdepositie.....	4
3	De staat van instandhouding van de betreffende Natura 2000-gebieden	4
3.1	Duinen Schiermonnikoog	6
4	Generieke Maatregelen.....	9
4.1	Autonome ontwikkeling	9
4.2	Landelijke maatregelen	11
4.3	Provincie Friesland	13
5	Specifieke Maatregelen	15
5.1	Specifieke maatregelen voor de Duinen van Schiermonnikoog.....	15
5.1	Specifiek beleid t.a.v. de saldogevende partijen	16
6	Conclusie.....	17
	Bijlage 1 Aanvullende beoordeling N2000 Schiermonnikoog.....	18

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

1 Inleiding

1.1 GOL-uitspraak

De criteria voor het aantonen van additionaliteit bij extern salderen heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State expliciet gemaakt in de uitspraak van 14 februari 2024, ECLI:NL:RVS:2024:625 (GOL II-uitspraak). Zij heeft de kern van deze uitspraak daarna als volgt samengevat in haar uitspraak van 6 maart 2024, ECLI:NL:RVS:2024:951 (ViA15 III), r.o. 71.2:

“Uit de uitspraak van de Afdeling van 14 februari 2024, ECLI:NL:RVS:2024:625 (GOL-uitspraak, onder 49 en verder), volgt dat de motivering waarom een mitigerende maatregel in de passende beoordeling kan worden betrokken, moet zijn toegesneden op de instandhoudingsdoelstellingen en de staat van instandhouding van de habitattypen en leefgebieden van soorten waarvoor de externe saldering wordt toegepast en de maatregelen die worden ingezet om die instandhoudingsdoelstellingen te halen. Omdat deze doelen op gebiedsniveau worden vastgesteld en de staat van instandhouding per gebied wordt beoordeeld, betekent dit dat de vraag of het behoud van de natuurwaarden is geborgd of dat de verbeter- of hersteldoelstellingen worden gerealiseerd ook op gebiedsniveau moet worden beantwoord. Daarnaast kan uit de GOL-uitspraak worden afgeleid dat bij de inzet van extern salderen in een geval waarin voor het halen van de instandhoudingsdoelstellingen een (blijvende) daling van de stikstofdepositie nodig is, de minister inzichtelijk moet maken met welke andere maatregelen een daling van de stikstofdepositie voor het betrokken Natura 2000-gebied kan worden gerealiseerd. Aan de motiveringseis is in dat geval voldaan als de minister aannemelijk maakt dat een (blijvende) daling van stikstofdepositie op gebiedsniveau wordt gerealiseerd.”

1.2 Leeswijzer

In deze memo wordt achtereenvolgens gekeken naar (hfdst 2) de berekende toe- en afname van stikstofdepositie, (hfdst 3) de staat van instandhouding, (hfdst 4) de autonome ontwikkeling en de generieke maatregelen en (hfdst 5) de specifieke maatregelen ten behoeve van de relevante Natura 2000-gebieden.

Voor dit memo wordt gebruikt gemaakt van de berekende stikstofdepositie volgens de laatste AERIUS-berekening die is toegevoegd bij de aanvulling op het verzoek van de verklaring van geen bedenkingen d.d. 8 november 2023. De ecologische beoordeling, die inzicht geeft in de stikstofbijdragen per habitattypen, is eveneens geactualiseerd aan de hand van deze AERIUS berekening en bijgevoegd bij de informatie ten behoeve van het herstelbesluit.

2 Berekende stikstofdepositie

2.1 Toename stikstofdepositie

Zonder toepassing van externe saldering, vindt de volgende toename van stikstofdepositie plaats als gevolg van het uitvoeren van de N05-A project (zie volgende pagina):

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

	Berekend (ha gekarteerd)	Hoogstetotale depositie (mol N/ha/jr)	Met toename (ha gekarteerd)	Grootste toename (mol N/ha/jr)	Met afname (ha gekarteerd)	Grootste afname (mol N/ha/jr)
Totaal	575,45	2.466,13	575,45	0,08	0,00	0,00

Per gebied	Berekend (ha gekarteerd)	Hoogstetotale depositie (mol N/ha/jr)	Met toename (ha gekarteerd)	Grootste toename (mol N/ha/jr)	Met afname (ha gekarteerd)	Grootste afname (mol N/ha/jr)
Duinen Schiermonnikoog (6)	565,21	2.466,13	565,21	0,08	0,00	0,00
Waddenzee (1)	8,86	1.209,01	8,86	0,06	0,00	0,00
Noordzeekustzone (7)	1,37	832,24	1,37	0,05	0,00	0,00

Figuur 1 Tabel toename stikstofdepositie Natura 2000-gebieden exclusief extern salderen .

In de aanlegfase is er een maximale, tijdelijke depositie van 0,08 mol/h/j op het Natura 2000-gebied 'Duinen Schiermonnikoog'. Deze depositie wordt gemitigeerd door de aankoop en inzet van bestaande rechten voor stikstofdepositie. In de productie-/gebruiksfase is geen sprake van stikstofdepositie als gevolg van de activiteiten op N05-A.

2.2 Afname stikstofdepositie

Met het extern salderen wordt de tijdelijke stikstofdepositie die veroorzaakt wordt door de aanlegactiviteiten van N05-A, gesaldeerd. Door het aankopen van stikstofdepositierechten elders wordt de stikstofdepositie op de Natura 2000-gebieden gereduceerd, zodanig dat een netto afname van stikstofdepositie wordt gerealiseerd. Dit wordt weergegeven in de volgende tabel:

	Berekend (ha gekarteerd)	Hoogstetotale depositie (mol N/ha/jr)	Met toename (ha gekarteerd)	Grootste toename (mol N/ha/jr)	Met afname (ha gekarteerd)	Grootste afname (mol N/ha/jr)
Totaal	536,88	2.466,05	0,00	0,00	536,88	0,12

Per gebied	Berekend (ha gekarteerd)	Hoogstetotale depositie (mol N/ha/jr)	Met toename (ha gekarteerd)	Grootste toename (mol N/ha/jr)	Met afname (ha gekarteerd)	Grootste afname (mol N/ha/jr)
Duinen Schiermonnikoog (6)	530,31	2.466,05	0,00	0,00	530,31	0,12
Waddenzee (1)	6,56	1.208,92	0,00	0,00	6,56	0,06
Noordzeekustzone (7)	0,02	827,96	0,00	0,00	0,02	0,01

Figuur 2 Tabel netto afname op Natura 2000-gebieden door extern salderen.

De aangekochte stikstofdepositierechten betreft de natuurvergunde rechten van drie agrarische bedrijven met bijbehorende stikstofemissies. Op basis van de huidige Beleidsregel extern salderen van LNV mag 70% van deze rechten ingezet worden voor N05-A. De overige 30% komt ten goede aan de natuur. Door deze

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

permanente stikstofbronnen in het kader van externe saldering in te zetten voor een tijdelijke activiteit komt zelfs een aanzienlijk groter deel dan de genoemde 30% ten goede aan de natuur, omdat na afloop van de aanlegactiviteiten de aangekochte stikstofdepositie niet opnieuw kan worden ingezet.

2.3 Additionele afname van stikstofdepositie

AERIUS Calculator berekent de veroorzaakte stikstofdepositie in een gebied met een straal van 25 km rondom de bron. In het kader van de aanvraag voor extern salderen heeft ONE-Dyas ervoor gekozen om bij de Natura 2000-gebieden binnen deze straal waarbij een te hoge depositie plaatsvindt, extern te salderen (strikt genomen is dat niet nodig, omdat uit de gemaakte ecologische beoordelingen blijkt dat er geen significant negatieve effecten zijn). Dit betekent dat er een overlap moet zijn tussen het depositiegebied van de activiteit, in casu N05-A, en het depositiegebied van de agrarische bedrijven. Dit is inderdaad het geval en veroorzaakt de netto afname van stikstofdepositie op alle hexagonen binnen het depositiegebied van N05-A. De depositiegebieden van gezamenlijke agrarische bedrijven zijn groter dan het depositiegebied ten behoeve waarvan de externe saldering wordt ingezet, waardoor er tevens een afname van stikstofdepositie plaatsvindt in Natura 2000-gebieden die buiten het depositiegebied van N05-A liggen. Dit betreft een permanente afname van 0,01 mol N/ha/j op het Natura 2000-gebied 'Duinen Ameland'.

3 De staat van instandhouding van de betreffende Natura 2000-gebieden

Voor een beschrijving van de Natura 2000-gebieden en de staat van instandhouding wordt verwezen naar het document met kenmerk 'BG6369-RHD-XX-XX-ME-EO-0003-Aanvullende beoordeling N2000 Schiermonnikoog' d.d. 21 december 2023, dat als *bijlage 1* aan dit memo is aangehecht.

In dit document ligt de focus, ook gelet op de uitspraak van de rechtbank Den Haag, op het Natura 2000-gebied 'Duinen Schiermonnikoog'. Eerst wordt kort ingegaan op andere Natura 2000-gebieden.

Er is volgens het Nederlandse rekenmodel AERIUS een stikstofdepositie berekend op de Duitse Natura 2000-gebieden 'Niedersächsische Wattenmeer und angrenzendes Küstenmeer' en 'Nationalpark Niedersächsisches Wattermeer'. Omdat de berekende depositie ruim beneden de Duitse grenswaarden blijft, heeft dit geen impact op de beschermde waarden van deze gebieden. Deze gebieden worden daarom hier niet besproken.¹

Voor de Natura 2000-gebieden 'Noordzeekustzone' en 'Waddenzee' kunnen significant negatieve effecten worden uitgesloten, omdat de KDW van de betrokken habitattypen/leefgebieden niet wordt overschreden. Er wordt in dit document wel inzicht gegeven in algemene trend van stikstofdepositie op deze gebieden.

Door de externe saldering is de afname op Natura 2000-gebied 'Noordzeekustzone' voor de duur van de werkzaamheden 0,01 mol N/ha/j. Na beëindiging van de tijdelijke werkzaamheden zal de afname 0,07 mol N/ha/j bedragen. De algemene trend van de stikstofdepositie op het Natura 2000-gebied 'Noordzeekustzone' is weergegeven in de AERIUS monitor, zie figuur 3:

¹ Zie uitspraak rechtbank Den Haag d.d. 18 april 2024, r.o. 21.1.

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

Figure 3 Ontwikkeling stikstofdepositie in kg N/ha/jr (Natura 2000-gebied 'Noordzeekustzone').

Het project resulteert in een tijdelijke toename van stikstofdepositie op Natura 2000-gebied 'Waddenzee' van maximaal 0,06 mol N/ha/j (zie tabel 1) binnen het invloedsgebied. De netto afname door extern salderen voor de duur van de werkzaamheden bedraagt 0,06 mol N/ha/j. Na beëindiging van de tijdelijke werkzaamheden zal de afname 0,13 mol N/ha/j bedragen. De algemene trend van de stikstofdepositie op Natura 2000-gebied 'Waddenzee' is weergegeven in de AERIUS monitor, zie figuur 4:

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

Figure 4 Ontwikkeling stikstofdepositie in kg N/ha/jr (Natura 2000-gebied 'Waddenzee').

Het Natura 2000-gebied 'Duinen Ameland' liggen buiten het depositiegebied van N05-A, maar binnen het depositiegebied van (enkele van) de agrarische bedrijven. Hierdoor is er een directe en permanente afname in stikstofdepositie van 0,01 mol N/ha/j. De externe saldering leidt er dus toe dat hetzelfde effect wordt bereikt als het geval zou zijn geweest als natuurtoestemmingen als instandhoudings- of passende maatregel zouden zijn ingetrokken. De externe saldering leidt ertoe dat dit effect eerder wordt bereikt dan het geval zou zijn geweest als niet extern zou zijn gesaldeerd.

3.1 Duinen Schiermonnikoog

Op de volgende habitattypen wordt effect verwacht door de tijdelijke aanlegactiviteiten en deze worden daarom verder beoordeeld:

Table 1 Depositie per habitatype Duinen Schiermonnikoog

code	Habitatype / leefgebied	Totaal areaal (ha) (zoekgebied ZG)	Maximaal projecteffect (mol N/ha/jr)	Max projecteffect bij naderende overschrijding KDW (mol N/ha/jr)	Beïnvloed areaal bij naderende overschrijding (ha)
ZGH2120	Witte duinen	43.44	0.07	0.02	0.02
ZGH2130B	Grijze duinen (kalkarm)	88.22	0.07	0.07	46.81
H2130C	Grijze duinen (heischraal)	10.64	0.05	0.05	10.60

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

code	Habitatype / leefgebied	Totaal areaal (ha) (zoekgebied ZG)	Maximaal projecteffect (mol N/ha/jr)	Max projecteffect bij naderende overschrijding KDW (mol N/ha/jr)	Beïnvloed areaal bij naderende overschrijding (ha)
ZGH2160	Duindoornstruwelen	132.05	0.08	0.01	0.19
ZGH2180Abe	Duinbossen (droog) berkeneikenbos	63.65	0.08	0.08	47.10
H2190Aom	Vochtige duinvalleien (open water), oligo- tot mesotroof	16.14	0.07	0.07	3.25
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk) (incl. ZG)	8.52 (ZG 0.26)	0.08 (ZG 0.06)	0.08 (ZG nvt)	0.0002 (ZG nvt)
H2190C	Vochtige duinvalleien (ontkalkt) (incl. ZG)	5.62 (ZG 1.46)	0.08 (ZG 0.06)	0.08 (ZG 0.06)	4.00 (ZG 0.74)
H6410	Blauwgraslanden	0.97	0.02	0.02	0.97

De beschrijvingen van de habitattypen zijn overgenomen uit voornoemde Aanvullende beoordeling N2000 Schiermonnikoog die is opgesteld in het kader van het N05-A project (*bijlage 1*). Deze beschrijvingen zijn op hun beurt gestoeld op de concept Natuurdoelanalyse van de Provincie Friesland.

De permanente afname van stikstofdepositie op Natura 2000-gebied 'Duinen Schiermonnikoog' na het beëindigen van de tijdelijke werkzaamheden bij N05-A bedraagt 0,20 mol N/ha/jr.

3.1.1 ZGH2120, Witte duinen

Voor dit habitatype geldt in 'Duinen Schiermonnikoog' een behoudsdoelstelling voor zowel oppervlakte als kwaliteit. Doordat het habitatype alleen als zoekgebied aanwezig is op de T0-habitattypenkaart is het niet mogelijk om een definitieve uitspraak te doen over de ontwikkeling van het oppervlak. Er zijn volgens de beheerders zowel lokaal goede als slechte ontwikkelingen gaande, maar het is niet bekend of de lokaal goede ontwikkelingen compenseren voor achteruitgang elders. Een afname van het oppervlak kan dus niet worden uitgesloten. Wat betreft de kwaliteit zijn er aanwijzingen voor een mogelijke afname door voortgaande successie. Verslechtering kan dus niet worden uitgesloten.

3.1.2 ZGH2130B, Grijze duinen (kalkarm)

Voor dit habitatype geldt in 'Duinen Schiermonnikoog' een uitbreidingsdoelstelling voor oppervlakte en kwaliteit. Voor wat betreft de oppervlakte zijn de ontwikkelingen gunstig. Aan de uitbreidingsdoelstelling wordt voldaan. Voor wat betreft de kwaliteit zijn er duidelijke aanwijzingen voor een verslechtering. Er is sprake van een voortgaande vergrassing in de onbegraasde delen van het habitatype en ook de voedselrijkdom lijkt op het merendeel van het oppervlak te hoog. Lokaal lijkt de begrazing de kwaliteit te verbeteren, maar deze positieve ontwikkelingen compenseren hoogstwaarschijnlijk niet voor achteruitgang elders. Verslechtering van de kwaliteit kan niet worden uitgesloten.

Maatregelen voor het habitatype zijn gericht op meer dynamiek (verstuiving in de zeereep, lokale verstuiving door stuifkuilen) en afvoeren van voedingsstoffen door plaggen/chopperen, maaien en begrazing.

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

3.1.3 H2130C, Grijze duinen (heischraal)

Voor dit habitatype geldt in ‘Duinen Schiermonnikoog’ een uitbreidingsdoelstelling voor oppervlakte en kwaliteit. Op basis van de meest recente vegetatiekartering lijkt er sprake van een uitbreiding van het oppervlak. Deze uitbreiding is naar verwachting het gevolg van de getroffen maatregelen. Een afname van het oppervlak kan dus worden uitgesloten. Wat betreft de kwaliteit zijn er geen aanwijzingen voor een achteruitgang van de kwaliteit en de kwaliteit voor de typische soorten lijkt goed. Of er sprake is van een verbetering van de kwaliteit is niet bekend. Aandachtspunt is wel dat voor de delen waarvoor er resultaten beschikbaar zijn van de Iteratio-analyse de voedselrijkdom voor het grootste deel te hoog lijkt. Vooralsnog lijkt een verslechtering van de kwaliteit echter uitgesloten.

Maatregelen voor het habitatype zijn gericht op hydrologisch herstel en afvoeren van voedingsstoffen door plaggen/chopperen, maaien en begrazing.

3.1.4 ZGH2160, Duindoornstruwelen

Voor het habitatype H2160 geldt in ‘Duinen Schiermonnikoog’ een behoudsdoelstelling voor zowel het oppervlak als de kwaliteit. Het waargenomen oppervlak op basis van de meest recente vegetatiekarteringen lijkt gelijk aan het oppervlak van het zoekgebied op de T0-habitatypenkaart, ondanks dat ze niet volledig overlappen. De trend van de oppervlakte wordt beoordeeld als stabiel en een afname van het oppervlak lijkt te kunnen worden uitgesloten. Wat betreft de kwaliteit zijn er delen die achteruitgaan door veroudering en delen die zich juist goed ontwikkelen. Het is niet bekend of de goede ontwikkelingen voldoende compenseren voor de achteruitgang elders, waardoor verslechtering van de algehele kwaliteit niet kan worden uitgesloten. Daarbij komt ook dat de omgevingscondities niet overal op orde zijn met deels te natte omstandigheden en lokaal te zure omstandigheden.

3.1.5 ZGH2180, Abe Duinbossen (droog), berken-eikenbos

Voor dit habitatype geldt in ‘Duinen Schiermonnikoog’ een uitbreidingsdoelstelling voor oppervlakte en een behoudsdoelstelling voor kwaliteit. Op basis van de huidige informatie is er naar verwachting sprake van een uitbreiding van het oppervlak. Wat betreft de kwaliteit is niet met zekerheid te zeggen hoe deze zich heeft ontwikkeld. Er is veel braam in de ondergroei, wat een teken is van een te hoge voedselrijkdom. Dit beeld van een te hoge voedselrijkdom wordt bevestigd door de Iteratio-analyse. Verder is bekend dat er een toename is van braam in de dennenbossen. Of dit ook het geval is in het habitatype droge duinbossen is niet bekend. Gezien de aanwezigheid van braam en de te hoge voedselrijkdom is verslechtering van de kwaliteit niet uit te sluiten. Daarbij komt ook dat de omgevingscondities op basis van de Iteratio-analyse deels te nat lijken.

3.1.6 H2190A, Vochtige duinvalleien (open water), oligo- tot mesotroof

Voor dit habitatype geldt in ‘Duinen Schiermonnikoog’ een behoudsdoelstelling voor oppervlakte en een verbeterdoelstelling voor kwaliteit. Op basis van de huidige gegevens is er duidelijk sprake van een afname van het oppervlak. Deze afname is in ieder geval deels te verklaren door een afname van de kwaliteit in met name de Westerplas. Ook kan een deel mogelijk worden verklaard door verschillen in de methodiek. Wat betreft de kwaliteit is er ook sprake van een verslechtering. Hierdoor is zelfs een groot deel van het areaal verloren gegaan. Deze afname van de kwaliteit is vooral het gevolg van guanotrofie.

Maatregelen voor het habitatype richten zich op hydrologisch herstel door uitvoeren van het watergebiedsplan en kwaliteitsverbetering van de Westerplas.

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

3.1.7 H2190B, Vochtige duinvalleien (kalkrijk) (incl. ZG)

Voor dit habitatype geldt in ‘Duinen Schiermonnikoog’ een uitbreidingsdoelstelling voor oppervlakte en kwaliteit. Wat betreft de oppervlakte kan op basis van de meest recente vegetatiekarteringen en lokaal gunstige ontwikkelingen een afname van het oppervlak worden uitgesloten. Of er daadwerkelijk sprake is van uitbreiding is onbekend, doordat er lokaal nog twijfels zijn over de kwalificerende kalkrijke vochtige duinvalleien ten westen van de Prins Bernhardweg. Op basis van veldwaarnemingen door de beheerders zijn er aanwijzingen voor een lichte achteruitgang van de kwaliteit. Dit lijkt zich voornamelijk te uiten als tekenen van verzuring. Dit beeld wordt bevestigd door de uitkomsten van de Iteratio-analyse die aangeven dat een derde deel van het oppervlak te zuur lijkt. Mogelijke oorzaken hiervoor zijn een te hoge stikstofdepositie en/of gebreken in de waterhuishouding. Verslechtering van de kwaliteit kan op basis van de huidige informatie dus niet worden uitgesloten.

Maatregelen voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering richten zich op hydrologisch herstel en afvoeren van voedingsstoffen door plaggen/chopperen, maaien en begrazing.

3.1.8 H2190C, Vochtige duinvalleien (ontkalkt) (incl. ZG)

Voor dit habitatype geldt in ‘Duinen Schiermonnikoog’ een behoudsdoelstelling voor zowel oppervlakte als kwaliteit. Doordat een groot deel van het habitatype is overgegaan in blauwgrasland en de nieuwe ontwikkelingen hier niet voldoende voor compenseren is er sprake van een afname van het oppervlak. Wat betreft de kwaliteit zijn er lokaal goede ontwikkelingen gaande door getroffen maatregelen. Tegelijkertijd is de verwachting dat de ontwikkeling richting blauwgraslanden nog steeds doorgaat. Hierdoor kan verslechtering van de kwaliteit voorlopig niet uitgesloten worden.

Maatregelen voor het habitatype richten zich op hydrologisch herstel en afvoeren van voedingsstoffen door plaggen/chopperen, maaien en begrazing.

3.1.9 H6410, Blauwgraslanden

Voor dit habitatype geldt in ‘Duinen Schiermonnikoog’ een uitbreidingsdoelstelling voor oppervlakte en een behoudsdoelstelling voor kwaliteit. Momenteel lijkt er op basis van de nieuwe vegetatiekarteringen en de waarnemingen van de beheerders sprake van een uitbreiding van het oppervlak en een verbetering van de kwaliteit. De abiotische condities lijken op basis van de Iteratio-analyse voor het overgrote deel op orde. Aandachtspunt is wel dat het habitatype een matige kwaliteit voor typische soorten lijkt te hebben. Aangezien er sprake lijkt van een uitbreiding van het oppervlak en een verbetering van de kwaliteit, kan verslechtering worden uitgesloten.

Maatregelen voor het habitatype richten zich op hydrologisch herstel.

4 Generieke Maatregelen

4.1 Autonome ontwikkeling

De gemiddelde stikstofdepositie op de elf Friese Natura 2000-gebieden die voor stikstofgevoelig zijn, bedraagt 983 mol N/ha/jr in 2020 en neemt tot 2030 naar verwachting af tot gemiddeld 977 mol N/ha/jr. Dit betekent een gemiddelde afname van 6 mol/ha/jr. 21% van de stikstofdepositie is afkomstig van de Friese landbouw en

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

17% van de rest van de Nederlandse landbouw. De grootste bijdrage komt vanuit het buitenland, zowel van NH₃ (27%) als voor NO_x (17%). Verkeer en scheepvaart geeft een bijdrage van 1% NH₃ en 7% NO_x.² De bijdrage uit het buitenland laat de grootste reductie zien, zie figuur 6:

Tabel 4.1 Ontwikkeling van de gemiddelde depositie op de Friese Natura 2000-gebieden tot 2030 en na bronmaatregelen Wsn.

Sectoren	Gemiddelde depositie op de Friese Natura 2000-gebieden (mol N/ha/jr)		Reductie op sectorniveau (en op totaal tussen haakjes) (%)		
	2020 ¹⁾	2030 (autonoom, vastgesteld beleid) ¹⁾	Reductie bronmaatregelen Wsn ²⁾	Totale reductie tot 2030	
Industrie en energie	12	12	2	2	17% (0.2%)
Mobiliteit	77	72	4	9	12% (0.9%)
Buitenland	435	367	-	68	16% (6.9%)
Overig ³⁾	64	80	-	-16	-25% (-2.5%)

¹⁾ Gebaseerd op de door het RIVM aangeleverde afzonderlijke depositiebestanden (zie par 2.2).

²⁾ Landelijk gemiddelde gebaseerd op van den Born (2020) geschaald naar Fryslân
(Friesland 2020: $\times \text{Dep Friesland 2020} / \text{Totale dep NL 2017} = \times 984 / 1449 = \times 0.68$).

³⁾ Afvalverwerking, handel, bouw en consumenten.

Figure 5 Tabel 4.1 overgenomen uit het WUR-rapport

De autonome ontwikkeling door beleid laat de dalende trend van stikstofdepositie op Natura 2000-gebied 'Duinen Schiermonnikoog' zien. Uit AERIUS Monitor is de volgende grafiek gekopieerd:

Figure 6 Ontwikkeling stikstofdepositie in kg/ha/jr. (Natura 2000-gebied 'Duinen Schiermonnikoog').

² WUR-rapport par 3.1

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

4.2 Landelijke maatregelen

4.2.1 Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering 2022-2035 (Programma SN)

Op basis van doorrekeningen van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) blijkt dat als gevolg van de ontwikkelingen en het vastgestelde en voorgenomen beleid in het basispad in binnen- en buitenland, de stikstofdepositie op stikstofgevoelige natuur in Nederland tussen 2018 en 2030 naar verwachting zal dalen met ongeveer 120 mol N per hectare per jaar.³ De resterende opgave in aanvulling op het autonome pad bedraagt circa 110 mol/ha/jaar voor 2030. De potentiële stikstofreductie van het vastgestelde pakket aan maatregelen van het Programma SN valt binnen een bandbreedte van 103–180 mol/ha/jaar in 2030, waarmee naar verwachting de omgevingswaarde voor 2030 wordt behaald.

Om de omgevingswaarde voor 2035 (74% van het areaal onder de KDW) te realiseren, is meer depositiereductie nodig. Het kabinet Rutte IV heeft besloten om deze doelstelling naar voren te halen, van 2035 naar 20230. Er is daarom een vervolgaanpak aangekondigd. Deze vervolgaanpak richt zich op stikstof, natuur (o.a. Vogel- en Habitatrichtlijn doelen), water (Kaderrichtlijn Water), bodem en klimaat. Dit dient gerealiseerd te worden door opkoop van grond en verduurzaamings van de blijvende agrariërs.

4.2.2 Voortgang stikstofbronmaatregelen en verwachte effecten in 2030

Na het opstellen van het Programma SN is gebleken dat een grotere depositiereductie nodig om de genoemde omgevingswaarden te halen, dit komt name door de herziening van de KDW in 2023.

De verwachte depositiereductie door alle stikstofbronmaatregelen uit het Programma SN tezamen is vanaf 2030 ongeveer 25-30 mol/ha/jaar gemiddeld voor de stikstofgevoelige natuur in Natura 2000-gebieden. De geraamde vermindering in depositie van het aanpalende beleid bedraagt in 2030 ongeveer 26 mol per hectare per jaar. In totaal leidt de combinatie van het vastgestelde en voorgenomen beleid in het Programma SN en het aanpalende beleid tot een vermindering in de stikstofdepositie van 51-56 mol per hectare per jaar.⁴

De verwachte totale afname in depositie bedraagt ongeveer 210 mol/ha/jaar tussen 2021 en 2030. De reductie van de maatregelen inclusief de aanpalende stikstofbronmaatregelen van ongeveer 55 mol/ha/jaar is daarmee ongeveer 25% van de totale depositievermindering. Overige bijdragen aan de reductie zijn de ontwikkeling in emissies in het buitenland (circa 95 mol/ha/jaar oftewel 45% van de reductie tussen 2021 en 2030) en overige ontwikkelingen in Nederland (circa 65 mol/ha/jaar oftewel 30% van de totale reductie), zoals de afbouw van de uitzonderingspositie ('derogatie') van Nederlandse boeren voor de Europese Nitraatrichtlijn, de realisatie en verbetering van emissiearme stallen en het schoner worden van het wegverkeer.⁵

Stikstofbronmaatregelen leveren een reductie op van de emissie en depositie van stikstof, maar omdat de overschrijding van de KDW in veel gevallen relatief groot is, betekent dit niet per se dat de lokale resterende

³ Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering 2022-2035, par 2.3 en 4.1.

⁴ Reinds, G.J. et al. (2024), *Voortgang stikstofbronmaatregelen en verwachte effecten in 2030. Monitoring en evaluatie van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering*, Wageningen: Wageningen University & Research, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, par. 6.2 (tabel 6.1).

⁵ Reinds, G.J. et al. (2024), *Voortgang stikstofbronmaatregelen en verwachte effecten in 2030. Monitoring en evaluatie van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering*, Wageningen: Wageningen University & Research, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, par. 6.3.

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

depositie onder de KDW komt en daarmee tot een hoger oppervlak onder de KDW leidt. Tegelijkertijd is een vermindering van de depositie potentieel wel gunstig voor de stikstofgevoelige natuur. Daarom is ook de reductie van de gemiddelde overschrijding van de KDW gebruikt om de voortgang van beleid en maatregelen te laten zien. Op basis van het vastgestelde en voorgenomen beleid, is de verwachting dat de gemiddelde overschrijding van de KDW van circa 515 mol/ha/jaar in 2021 terug zal gaan naar ongeveer 340 mol/ha/jaar in 2030; dit is een reductie van circa 175 mol/ha/jaar. Dat betekent dat de verwachting is dat de overbelasting op stikstofgevoelige natuur richting 2030 met gemiddeld een derde zal afnemen ten opzichte van 2021.⁶

Aangezien een aantal stikstofbronmaatregelen, zoals de Lbv-plus, Lbv en de MGAB specifiek gericht is op het lokaal reduceren van de emissie rondom Natura 2000-gebieden waar de KDW wordt overschreden, is er een ruimtelijk patroon in de depositieafname en de afname van de overschrijding van de KDW, zie ter illustratie de volgende figuur:

Figuur 6.10

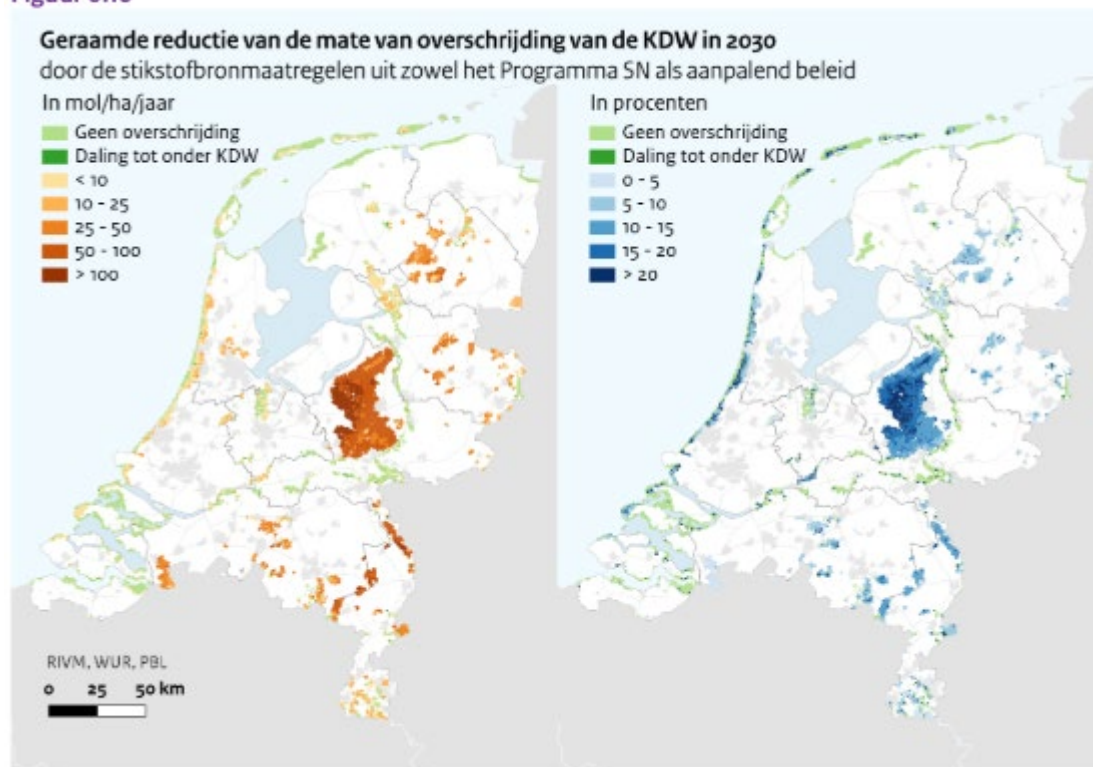

Figure 7 Geraamde reductie van de mate van overschrijding van de KDW in 2030

De koppeling van de depositiereductie aan de mate van overschrijding van de KDW geeft inzichten in de gerichtheid van maatregelen in het terugdringen van de overschrijding van de KDW. Deze inzichten kunnen gebruikt worden bij de vormgeving of aanscherping van het beleid en maatregelen. Specifiek met betrekking tot de effecten van de stikstofbronmaatregelen op de duingebieden aan de kust en op de Waddeneiland, waaronder dus 'Duinen Schiermonnikoog', wordt in dit verband het volgende als voorbeeld vermeld:

⁶ Reinds, G.J. et al. (2024), *Voortgang stikstofbronmaatregelen en verwachte effecten in 2030. Monitoring en evaluatie van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering*, Wageningen: Wageningen University & Research, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, par. 6.4.

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

“Er zijn natuurgebieden waar de huidige maatregelen in termen van absolute depositiereductie weinig effect hebben, maar waar de overschrijding van de KDW beperkt is. Voorbeelden hiervan zijn de duingebieden aan de kust en op de Waddeneilanden. Daar wordt in een deel van de gebieden de overschrijding met meer dan 20 procent gereduceerd, terwijl het grootste deel van de bronmaatregelen niet expliciet op die gebieden is gericht. Het reduceren van de overschrijding met minder dan 100 mol/ha/jaar kan voor een groot deel van deze gebieden al voldoende zijn om onder de KDW te komen.”⁷

4.3 Provincie Friesland

4.3.1 Uitvoeringsprogramma Stikstof Fryslân 2035

In het kader van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) wordt gewerkt aan een Gebiedsgerichte Aanpak voor de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in Fryslân, waarin onder meer maatregelen zijn opgenomen ten behoeve van het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen van stikstofgevoelige habitats, waaronder de landelijke stikstofdoelstellingen. De Provincie Fryslân heeft een Uitvoeringsprogramma Stikstof Fryslân 2023 opgesteld. Dit programma is vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 12 juli 2022.

Provincie Fryslân heeft aan de WUR gevraagd om een inschatting te maken van de emissiereductie die in binnen de provincie Fryslân nodig is om de landelijke doelstelling van 74% onder KDW in 2035 te realiseren. Uit de analyse van WUR is gebleken dat een generieke emissiereductie van 20-25% past bij het realiseren van de stikstofdoelstelling (in combinatie met aanvullende emissiereductie met gebiedsgerichte maatregelen in Zuidoost Fryslân). Volgens de WUR is het mogelijk om met generieke maatregelen de stikstofdepositie met 25% te reduceren. Hiervan is ca. 20% in de landbouw te realiseren en 5% in de overige sectoren. De Provincie Friesland stelt de volgende generieke maatregelen voor de landbouwsector voor:⁸

- modernisering van stallen, meer weidegang, waterverdund uitrijden van mest en sturen op een lager eiwitgehalte van het voer.
- Daarnaast worden aanvullende (innovatie) maatregelen gevolgd en uitgewerkt.
- het bevorderen van kringlooplandbouw, extensivering, grondgebondenheid, biologische bedrijfsvoering en de eiwittransitie.

De reducties die deze maatregelen in de landbouwsector opleveren zijn weergegeven in Figure 8.

⁷ Reinds, G.J. et al. (2024), *Voortgang stikstofbronmaatregelen en verwachte effecten in 2030. Monitoring en evaluatie van het Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering*, Wageningen: Wageningen University & Research, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, par. 6.4.2.

⁸ Uitvoeringsprogramma Stikstof Fryslân 2035 vastgesteld 12 juli 2022, par 4.5.

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

De onderstaande tabel brengt de emissie- en depositiereductie in beeld ten gevolge van het totaalpakket op Friese landbouwbedrijven. Berekend met INITIATOR/OPS, peiljaar 2019 (bron: WUR-rapport).

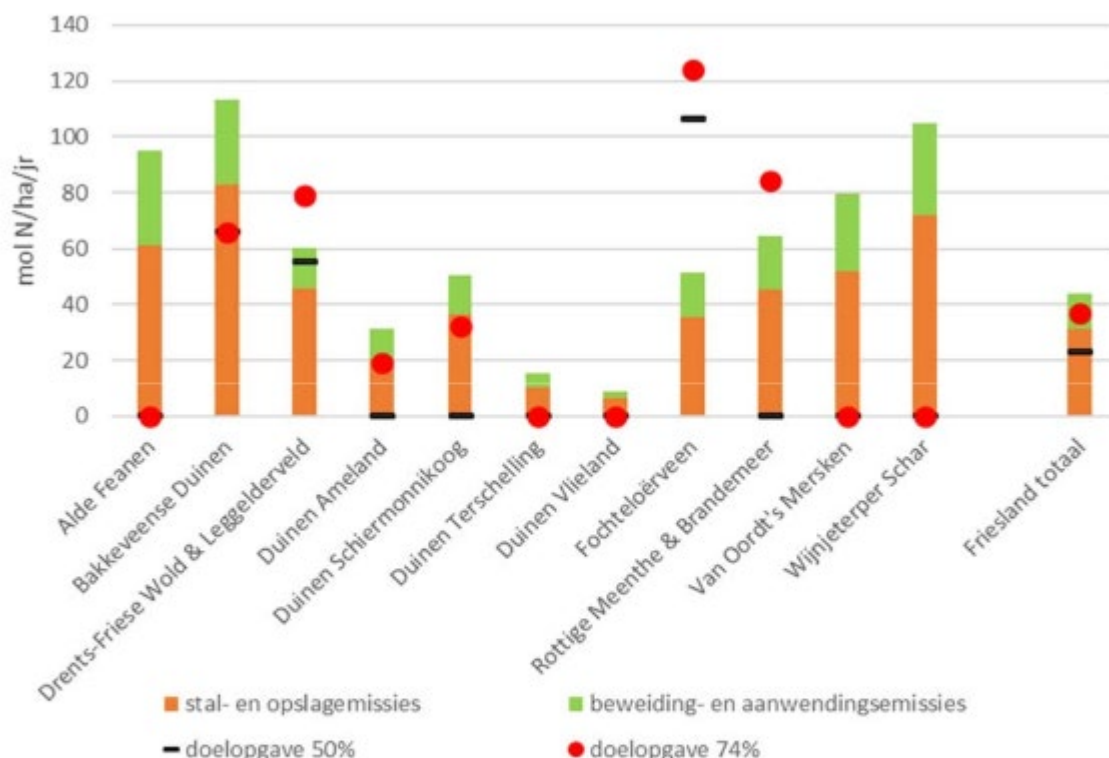
Emissie vanuit	Reductie ammoniakemissie		Reductie gemiddelde depositie Friese Natura 2000-gebieden
	kton NH ₃	%*)	mol N/ha/jr
Stal- en opslag	1.81	27%	31
Beweiding- en toediening	1.05	14%	13
Totaal Friese landbouw	2.86	20%	44

*) Ten opzichte van totale Friese emissies van respectievelijk 6.6 kton NH₃ uit stal- en opslag, 7.3 kton NH₃ uit beweiding en toediening en 13.9 kton NH₃ totaal.

Tabel 6: emissie- en depositiereductie Friese landbouwbedrijven

Figure 8 Uitsnede met tabel 6 uit het Uitvoeringsprogramma Stikstof Fryslân 2035.

Wanneer eerder genoemde bronmaatregelen onder de eerste bullet worden genomen, geeft dit het volgende beeld (voor 8 van 11 gebieden zijn de maatregelen voldoende):

Figuur 9: Gemiddelde depositiereductie op de stikstofgevoelige habitat- en leefgebieden ten gevolge van het totaalpakket (meer weidegang, mest verdunnen met water, eiwitarmere voeren en emissiearme stallen) op Friese landbouwbedrijven per Natura 2000-gebied en totaal en de afgeleide doelopgaven voor de landbouw om tot 50% of 74% van het areaal onder de KDW krijgen. Uitgesplitst naar de bijdrage door stal- en opslagemissies en beweidings- en toedieningsemisies.

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

4.3.2 Frysk Programma Landelijk Gebied

In 2023 is het (ontwerp) Frysk Programma Landelijk Gebied (FPLG) opgesteld, dat als een herijking van het Uitvoeringsprogramma Stikstof (UPS) Fryslân moet gaan dienen. Een aantal actuele ontwikkelingen, waaronder de komst van het NPLG, het afschaffen van de vrijstellingen voor het uitrijden van mest ('derogatie') en de normering voor grondgebondenheid, maken een herijking van het UPS noodzakelijk. Zowel het vervallen van de derogatie als het Nationaal Programma Landelijk Gebied kunnen leiden tot extra stikstofreductie. Die hogere generieke (algemene) reductie vermindert de hoeveelheid reductie die dan nog gebiedsgericht gerealiseerd moet worden.

De verwachting vanuit berekening door de Universiteit Wageningen is dat door onder meer afschaffing van de derogatie in de landbouw tussen 2010 en 2030 al rond de 10% daling van de stikstofuitstoot zal plaatsvinden in Friesland. De al door het Rijk aangekondigde normering voor grondgebondenheid beperkt ook de mate waarin we onze eigen maatregelen moeten nemen. Daarnaast is in de gesprekken rondom het landbouwakkoord het invoeren van een emissieplafond per hectare – emissiearme bedrijfsvoering – een optie die zeer kansrijk lijkt. Uit berekeningen van de landbouwuniversiteit Wageningen komt naar voren dat een combinatie van derogatie, grondgebondenheid en emissiearme bedrijfsvoering zou leiden tot een vermindering van stikstofuitstoot die voldoende is om de doelstelling van 74% onder KDW in 2035 in Fryslân te halen.⁹

De provincie geeft verder aan terughoudend te blijven in de aankoop van grond, maar indien noodzakelijk voor de realisatie van de doelen uit het FPLG daartoe wel over te gaan. Alsdan is vrijwillige verkoop het uitgangspunt. Op dit moment kiest de provincie bewust niet voor de inzet van het onteigeningsinstrument.¹⁰

4.3.3 Gebiedsgerichte maatregelen: Grip op kwaliteit

In november 2022 heeft Gedeputeerde staten van Fryslân ingestemd met de strategie 'Grip op kwaliteit' als onderdeel van het Friese Programma Landelijk Gebied. Met deze strategie wordt beoogd de kwaliteit van het Friese Natuurnetwerk (FNN) te vergroten. De strategie bestaat uit twee onderdelen: (i) het actualiseren van de bestaande gebieden, en (ii) het borgen van de kwaliteit van de gebieden. Bij de actualisatie worden de grenzen, de beheertypen en de doelen aangepast aan de feitelijke situatie. Bij het borgen van de kwaliteit wordt ingezet op een betere samenwerking met en tussen de beheerders van de natuurgebieden, om optimaal gebruik te maken van elkaars kennis en ervaring en concrete afspraken te kunnen maken over het realiseren van doelen en ambities en wat daarvoor nodig is.¹¹

5 Specifieke Maatregelen

5.1 Specifieke maatregelen voor de Duinen van Schiermonnikoog

Het reguliere beheer op Schiermonnikoog bestaat al sinds voor aanvang van de beheerplanperiode uit jaarlijks maaibeheer in de duinvalleien en blauwgraslanden (na 1 augustus), begrazing en de omvorming van naaldbos naar loofbos. Begrazingsbeheer wordt in verschillende deelgebieden op het eiland uitgevoerd. Eén van de andere reguliere beheermaatregelen is de omvorming van bossen. Hierbij worden af en toe naaldbomen verwijderd om de loofbomen die zich ontwikkeld hebben in de ondergroei meer ruimte te bieden. In het kader

¹⁰ Frysk Programma Landelijk Gebied, d.d. 27-06-2023, pag. 46-47.

¹¹ Bijlage 2b FPLG: grip op kwaliteit, pag. 12.

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

van het Duinherstelprogramma zijn verschillende maatregelen getroffen om de dynamiek op het eiland te verbeteren en de verruiging en verbossing tegen te gaan. Hiervoor is onder andere geplagd en bos gekapt op verschillende plekken in het duinboogcomplex.¹²

De melkveehouders op het eiland zijn zelf met een voorstel gekomen om de stikstofdepositie op het eiland te verminderen. Door zelf kaas te gaan produceren en zo een hogere opbrengst per liter melk te kunnen genereren, was het mogelijk om de melkveestapel met circa een derde te verkleinen en het inkomen op peil te houden.¹³

De maatregelen beschreven in het beheerplan zijn voornamelijk gericht op het tegengaan van de vergrassing en verruiging, het behouden en verbeteren van de natuurlijke dynamiek aan de kust, het verbeteren van de hydrologie en het voorkomen/beperken van verstoring.

5.1 Specifiek beleid t.a.v. de saldogevende partijen

De agrarische bedrijven die zijn ingezet voor het N05-A project zijn geen piekbelasters. Ze liggen bovendien niet in de omgeving van Natura 2000-gebieden waar grote zorgen zijn vanwege te hoge stikstofdepositie. De bedrijven waren daardoor niet in het vizier van de provincies Friesland of Groningen om uit te kopen vanwege de stikstofdepositierechten.

De aankoop van de permanente stikstofdepositierechten leidt er uiteindelijk dus toe dat bestaande vergunde stikstofdepositie permanent wordt weggenomen, dus niet meer kan worden voortgezet én dat dat dit wegnemen van een vergunde permanente stikstofbron eerder zal zijn gerealiseerd dan wanneer de overheid alsnog zou besluiten over te gaan tot uitkoop van deze saldogever als instandhoudings- of passende maatregel, terwijl die maatregel gelet op de al genomen en te nemen maatregelen in de provincie niet in lijn der verwachting ligt.

Met andere woorden: of de overheden de natuurvergunningen zouden hebben ingetrokken als instandhoudings-/passende maatregelen of de externe saldering wordt ingezet, het resultaat is in dit geval hetzelfde. Permanente stikstofruimte wordt weggenomen en door de aankoop door ONE-Dyas zelfs eerder dan de overheden hadden kunnen doen.

Daarbij is bovendien van belang dat de aankoop van ONE-Dyas ertoe leidt dat de overheden hun financiële middelen die zij anders kwijt waren geweest aan nadeelcompensatie of volledige schadeloosstelling voor andere maatregelen kunnen inzetten. Bij het treffen van instandhoudings-/ passende maatregelen moet ook rekening worden gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied, en met de regionale en lokale bijzonderheden (zie artikel 2 lid 3 van de Habitatrichtlijn en de PAS-uitspraak). Er mag dus een dergelijke financiële afweging worden verwacht.

In onderhavige situatie leidt de inzet van extern salderen als mitigerende maatregel ten behoeve van een tijdelijk activiteit zoals voornoemd ook tot een daling van de stikstofdepositie. De voornoemde daling van stikstofdepositie en het behoud van natuurwaarden is op die manier ook geborgd.

¹² Concept natuurdoel analyse Schiermonnikoog, pag. 96.

¹³ Concept natuurdoel analyse Schiermonnikoog, pag. 100.

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

6 Conclusie

De stikstofdepositie in het Natura 2000-gebied 'Duinen Schiermonnikoog' komt voor het grootste deel uit het buitenland en daarnaast van de landbouw. Door autonome afname van de stikstof afkomstig uit het buitenland wordt reeds een belangrijke reductie bereikt. Deze tendens zet zich de komende jaren als gevolg van ingezet beleid ongewijzigd voort. Daarnaast geldt dat de generieke maatregelen van het Rijk en de provincie Friesland ook ten goede komen aan de natuur op in het Natura 2000-gebied 'Duinen Schiermonnikoog', zodat de doelstellingen van 2030 en 2035 door die maatregelen worden behaald. De provincie Friesland heeft deze doelen en maatregelen onder andere uitgewerkt in het FPLG om beoogde stikstofreductie mede te borgen. Tenslotte worden op Schiermonnikoog beheersmaatregelen genomen om de effecten van een eventueel resterende overvloed aan stikstof, zoals verzuivering en vergrassing, tegen te gaan.

Er is dus geen noodzaak om de stikstofruimte die wordt ingezet voor het extern salderen van de geringe en tijdelijke depositie van N05-A in te zetten om de natuurdoelen op in het Natura 2000-gebied 'Duinen Schiermonnikoog' te halen, omdat er al andere maatregelen worden getroffen die een (blijvende) daling van de stikstofdepositie op dit gebied te realiseren.

Voor de Natura 2000-gebieden 'Waddenzee' en 'Noordzeekustzone' geldt dat er geen sprake is van een stikstofoverbelaste situatie. Daarom is voor deze gebieden geen beleid nodig gericht op het terugdringen van de stikstofdepositie. Bij de Duitse natuurgebieden blijft de stikstofdepositie ver onder de daar geldende norm, zodat daarvoor hetzelfde geldt.

Het Natura 2000-gebied 'Duinen Ameland' valt buiten het depositiegebied van N05-A, maar binnen de depositiegebieden van de agrarische bedrijven waarvan ONE-Dyas stikstofruimte heeft gekocht. Hier is dus sprake van een afname van stikstofdepositie.

Kortom: onderhavige stikstofdepositierechten kunnen als mitigerende maatregel in de passende beoordeling worden betrokken (voor zover die beoordeling gelet op de gemaakte ecologische beoordelingen zou zijn vereist).

Maatregelen reductie stikstofdepositie, i.v.m. extern salderen N05-A

Bijlage 1 Aanvullende beoordeling N2000 Schiermonnikoog

BG6369-RHD-XX-XX-ME-EO-0003-Aanvullende beoordeling N2000 Schiermonnikoog. Deze bijlage is apart bijgevoegd.